

דבר תורה לפרשת השבוע
פרשת שלח – המשפיעים והמושפעים
הרב גור גלון
ישיבת הר ברכה

בפרשת השבוע אנו קוראים על חטא המרגלים – חטא נורא ואיום של הוצאת דיבת הארץ רעה, חמור אף יותר מחטא העגל, שעליו נגזר דינם של דור המדבר למות בו. על רקע כישלונם החריף של הנשיאים וההיגררות המבישה של העם אחרי התקשורת, בוקע אורם של שני נשיאים שעמדו מול הסחף – יהושע וכלב. נאיר שתי נקודות נפלאות שניתן ללמוד מהם.

נקודה אחת בולטת היא חרדתם הגדולה של יהושע וכלב מהחטא. כך אומרים חז"ל (סוטה לד, ב):

"וַיַּעֲלוּ בְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד חֶבְרוֹן" – "וַיְבֹאוּ" מִבְּעֵי לֵיָּהּ? אָמַר רַבָּא: מִלְּמַד שְׁפָרַשׁ כָּלֵב מַעֲצַת מְרַגְלִים וְהִלֵּךְ וַנִּשְׁתַּטַּח עַל קִבְרֵי אֲבוֹת, אָמַר לְהֵן: אֲבוֹתֵי, בְּקִשׁוּ עָלֵי רַחֲמִים שְׁאַנְצֵל מַעֲצַת מְרַגְלִים. יְהוֹשֻׁעַ כָּבַר בְּקִשׁ עָלָיו מִנְּשָׂה רַחֲמִים שְׁנֹאֲמַר: "וַיִּקְרָא מִנְּשָׂה לְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון יְהוֹשֻׁעַ" – וְהָיָה יוֹשִׁיעַר מַעֲצַת מְרַגְלִים.

הן יהושע והן כלב חרדו מעצת המרגלים. יהושע שינה את שמו בעצת רבו, שהתפלל עליו שכל פעם שיקראו בשמו הוא יזכור כי עצה רעה זו איננה מדרכיו; כלב השתטח על קברי האבות והתפלל להינצל מעצת המרגלים.

לכאורה יש לשאול: הרי יהושע וכלב יודעים שזו העצה, ויודעים שהם אינם שייכים לה, אז ממה הם מפחדים? התשובה היא שגם אם אתה בדרגתם של יהושע וכלב, וגם אם אתה מודע לסכנה ודעתך בהירה – השפעת החברה רבה היא, וקשה מאוד שלא להיות מושפע!

יש מכאן לימוד חשוב עד כמה צריך להישמר מהשפעת החברה על האיזון הנכון בין הקודש לחול. העולם סוחף והחברה סוחפת. לכן חשוב כל כך להשתייך לחברה שבה האידיאלים והקודש נמצאים במרכז, להתאמץ לבנות סדרי חיים שיאפשרו לנו לא להיסחף, לשמור על רמה רוחנית ולהתעלות.

עוד יש להדגיש שיהושע וכלב פועלים באופן אקטיבי. הדרך להימנע מהיסחפות כלפי מטה היא פעולה מתמדת לעילוי כלפי מעלה. אין לאדם אפשרות אמיתית של עמידה במקום, כפי שמבאר הגר"א על דברי שלמה המלך במשלי (טו, כד): "אֲרַח חַיִּים לְמַעַלָּה לְמַשְׁכִּיל לְמַעַן סוּר מִשְׂאוֹל מָטָה" – "הָאָדָם נִקְרָא הוֹלֵךְ, שְׁצִירֵךְ לִילֵךְ תְּמִיד מִדְּרַגָּה לְדְרַגָּה, וְאִם לֹא יַעֲלֶה לְמַעַלָּה – יֵרֵד מִטָּה מִטָּה, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי אֵי אִפְשָׁר שִׁיעֲמוֹד בְּדְרַגָּה אַחַת...".

שתי דרכים להתמודדות

אבל למען האמת, לא מספיק שלא להיות מושפע. מוטל על האדם גם להיות משפיע. מהתבוננות ביהושע וכלב אנו רואים שכל אחד הלך בדרך שונה.

יהושע הכריז מן הרגע הראשון: "אין חלקי עמכם. אני שונה". אולי זה הרמז בשינוי שמו, שהדבר ניכר ובולט לעין כול. לעומת זאת, מהתנהגותו של כלב נדמה היה שהוא הולך עם המרגלים – עד לאותו רגע מכריע, שבו היסה את העם ואמר את דברו. יש להבין: מדוע בחר כל אחד מהם בדרך שונה?

כפי הנראה, יהושע פחד להיות מושפע, שכן אחרי המעשים נמשכים הלבבות, כידוע. הוא ידע שאם יראה שונה – יהיה שונה. אפשרות נוספת היא שיהושע, כתלמידו הגדול של משה, הרגיש מחויב לקיים מצוות תוכחה, ולמחות ולהכריז שזה אינו רצון ה'.

לעומתו, יכול היה כלב לבחור לעצמו דרך אחרת, ודווקא משום שיהושע מיחה במרגלים והוכיח אותם. כדברי רש"י על הפסוק "וַיְהִי כָּל־בַּיִתְּךָ אֶת־הָעָם אֶל־מֹשֶׁה":

לְשִׁמְעָה מֶה שִׁידְבַּר בְּמֹשֶׁה. צֹחַ וְאָמַר: "וְכִי־זוֹ בְּלִבְדִּי עָשָׂה לָנוּ בֶן־עַמָּרְם?". הַשּׁוֹמֵעַ הָיָה סָבוּר שְׂבֵא לְסַפֵּר בְּגִנּוּתוֹ. מִתּוֹךְ שֶׁהָיָה בְּלִבָּם עַל מֹשֶׁה בְּשִׁבִיל דְּבַר־הַמְּרַגְלִים – שֶׁתְּקוּ כָּלֶם לְשִׁמְעָה גִּנּוּתוֹ. אָמַר: וְהִלֵּא קִרְעוּ לָנוּ אֶת הַיָּם וְהוֹרִידוּ לָנוּ אֶת הַמָּן וְהַגִּיזוּ לָנוּ אֶת הַשֶּׁלֶו...!

כיצד יכול כלב לעשות זאת? מבאר רש"י בהמשך, על הפסוק "וְעַבְדִּי כָּל־בַּיִתְּךָ רֹחַ אַחֲרֵת עִמּוֹ וַיִּמְלֵא אַחֲרָי וְהִבִּיאֲתִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בָּא שָׁמָּה וְזָרְעוּ יוֹרְשֶׁנָּה":

שְׁתֵּי רוּחוֹת, אַחַת בְּפֶה וְאַחַת בְּלֵב. לְמַרְגְּלִים אָמַר: אֲנִי עִמָּכֶם בְּעֵצָה, וּבְלִבּוֹ הָיָה לֹמַר הָאֶמְתָּ. וְעַל יְדֵי כֵן הָיָה בּוֹ כַח לְהַשְׁתִּיקֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וַיְהִי כָּל־בַּיִתְּךָ אֶת־הָעָם אֶל־מֹשֶׁה", שֶׁהָיוּ סָבוּרִים שִׁיאֲמַר כְּמוֹתָם.

על מעשהו זה זכה כלב לתואר העליון ביותר בתנ"ך: "עבדי" – עבד ה', תוארו של משה רבנו. כלב סיכן את עצמו כדי לגרום לעם ישראל לשמוע, להקשיב, להשתנות. הוא היה מוכן לעמוד בניסיון הנורא שעלול לגרום אבדון לנפשו, ובזכות הרוח האחרת, זוכה לתואר "עבדי". כמה תבונה, מחשבה, אכפתיות ואהבת ישראל נדרשו מכלב כדי לתכנן מהלך ארוך וקשה כזה, כדי לפתוח סדק להקשבה וקבלה.

מהתנהגותו נלמד כמה צריכים אנו להפעיל את חוכמתנו, כדי שיוכלו לקבל את דברינו, גם אם הם פשוטים וברורים. כל אחד מאיתנו צריך להתבונן: האם הוא משקיע מספיק מחשבה כדי שכן הזוג האהוב והאהוב יוכל לשמוע אותו, כדי שילדיו יצליחו להקשיב לו, כדי ששכנו יצליחו להבין אותו, וכדי שעם ישראל יצליח להאזין למה שיש לו לומר? עבד ה' הוא זה שדואג לא רק לומר את הדברים, אלא גם לתכנן מהלכים ארוכי טווח – במסירות נפש אמיתית – בשביל האפשרות שיוכלו האחרים לקבל.

יהי רצון שנזכה להיות מהמשפיעים ולא מהמושפעים!